

Khavanova, Hatos Pál, Vörös Boldizsár), valamint Seres Attila függeléke is (Tarle orosz történész kéziratát közli Rákóczi külpolitikájáról és a szovjet delegáció részvételéről az 1953. évi magyar történéskongresszuson).

Összességében a tanulmányokat és a tartalmi vonatkozásokat illetően egy változatos tematikájú, színvonalas kötet született a Rákóczi-szabadságharc 300. évfordulója lezárásának kapcsán, amely sok vonatkozásban és szemléletben is több területen új, megfontolásra érdemes eredményt közöl, melynek eddig magyar nyelven idehaza még meg nem jelent tanulmányait érdemes lenne egy gondos fordítás és szerkesztés után magyarul is megjelentetni.

Kincses Katalin Mária

BERNARD BACHELOT

L'EXPÉDITION DE GIGERI, 1664

Un échec de Louis XIV en Algérie

(*Illustria. Lemme édit, Clermont-Ferrand, 2014. 104 o.*

17,90 € ISBN 9782917575482)

A tavalyi évben ünnepeltük az 1664. évi magyarországi török háború eseményeinek – köztük a szentgotthárdi csata és a vasvári béke – 350. évfordulóját. Az évforduló ismét ráirányította a figyelmet a nevezetes év hazai és külhoni történéseire. Franciaországban az ebben az időszakban uralkodó fiatal XIV. Lajos későbbi külpolitikai elveinek látszólag ellentmondva, a Rajnai Szövetség aktív tagjaként – mint Elzász grófja – 6000 fős francia haderőt, valamint számos önkéntes nemesifjút küldött a császár megsegítésére Magyarországra. Kevésbé ismert, hogy a francia uralkodó ugyanebben az időszakban egy másik területen is összeütközésbe került az Oszmán Birodalommal. A korábbi békésen zajló földközi-tengeri francia kereskedelmet ebben az időszakban nagy mértékben veszélyeztette az algériai és tuniszi kalózok tevékenysége, amely ellen időnként katonai fellépésekkel válaszolt a francia kormányzat. Ennek egyik legismertebb példája volt az 1664-ben a tuniszi kalóztamadásokat megtorló dzsidzselli (más néven dzsidzserei [Giger, ma Jijel Algériában]) expedíció. Bernard Bachelot könyve e rövid, de a szentgotthárdi csatánál sokkal szerencsétlenebb katonai fellépés bemutatására vállalkozott.

Amint a kis kötet hátlapján található bemutató szövegekből megtudhatjuk, a szerző fiatalságát maga is ezen az egykori francia gyarmaton töltötte, majd később a francia haditengerészetnél szolgált, s így tapasztalatból megismerhette a hasonló tengeri hadműveletek jellegzetességeit. A jelen kötet előzménye egy 2003-ban megjelent vaskosabb monográfiája (*Louis XIV en Algérie – Gigeri 1664*, Editions du Rocher), amely a francia Haditengerészeti Akadémia különdíját is elnyerte. A mostani kiadást a terjedelmesebb mű e kerek évfordulóra kiadott népszerűsítő változatának tekinthetjük. Így a könyv olvasója lábjegyzetek és egyéb nehézkes tudományos apparátustól mentesen, élvezetes stílusban, ugyanakkor adatgazdag és történeti idézetektől hemzseggő szövegben idézheti fel az 1664-es év nagy francia tengeri hadjáratának történetét.

Maga a hadjárat igen jelentős erőket vonultatott fel. Gyakorlatilag a francia tengeri flotta szinte teljes haderejét és 4500 fős expedíciós hadsereget állított csatasorba Beaufort herceg vezénylete alatt, aki egyébként a király unokatestvére volt. Beaufort herceg kiválasztása semmiképpen sem volt hasonlítható a magyarországi kontingens élére állított Jean de Coligny-Saligny gróféhoz, akit hugenotta származása és a Fronde idején való ellenzéki magatartása miatt XIV. Lajos megkülönböztetett kegyeivel – köztük a magyarországi hadjárat vezetésével – igyekezett leválasztani a lázadó szellemű Condé herceg környezetéről. Itt eleve megkülönböztetett politikai presztízsű és jelentőséggű stratégiai hadjáratról volt szó. A herceg kiválasztásával nyilvánvalóan XIV. Lajos maga kívánta a hadiesemények irányítását kézben tartani.

A nagy jelentőségűnek induló hadjárat azonban már a kezdet kezdetén jelentős problémákkal küszködött. A szerző ezek közül a legjelentősebbnek a stratégiai célok bizonytalanságát tartja.

Nem lehet pontosan tudni, hogy mi volt a hadjárat célja. A korabeli európai hatalmaknak szóló erődemonstráció akart-e lenni, vagy esetleg az algériai partokon való támaszpontszerzés volt-e a katonai célja? Vajon ténylegesen az algériai kalózok megleckéztetését szerette volna elérni vagy voltak belpolitikai céljai is? Mindenesetre a források alapján mindezek valószínűsíthetőek. Ehhez az alapproblémához járultak a további nehézségek. A herceg személyén keresztül kommunikációt jelentősen gyengítették a levelezési nehézségek és a lassú utánpótlási útvonalak. Ennek következtében három hónap alatt sem sikerült elérni, hogy megfelelő tüzérséggel megerősített hídfőállást építsenek ki Dzsidzsellinél. A blokádnak viszont nem tudta megakadályozni az ellenséges tüzérség megjelenését a közelükben.

Szintén nagy gondot jelentett, hogy a francia haditerv arra alapozott, hogy a helyi kalóztársadalmak: a berberek és arabok, valamint az oszmán hatóságok ellentéteit kihasználva a francia csapatok könnyen tudnak majd látványos eredményeket elérni. A botcsinálta szakértők által kidolgozott terv azonban csúnyán félresikerült, hiszen a francia expedíciós hadsereg megjelenése éppen az ellenkező hatást érte el, és a muzulmán erők összefogtak a betolakodók ellen. A szerző ezen megállapításait egyébként a távolabbi és közeli múltból (Algéria gyarmatosítása, Irak, Afganisztán stb.) merített analógiák segítségével igen meggyőzően támasztja alá a konklúziójában. Véleménye sommás: egy rosszul felmért, illuzórikus katonai célokat kitűző, központosított hadjárat, amelynek vezetői hibát hibára halmoztak eleve kudarcra volt ítélve.

A kudarcot persze a korabeli királyi propaganda igyekezett sikernek álcázni. Ide sorolható például az a párizsi Bibliothèque Nationale de France művészeti gyűjteményében található metszet is, amely a Beaufort herceg által zsákmányolt zászlók bemutatását ábrázolja, ahogyan azokat 1664. október 21-én ünnepélyes menetben a párizsi Notre-Dame-hoz vitték (BNF: RÉSERVE QB- 201 (47) -FOL, elektronikus változata: <http://visualiseur.bnf.fr/CadresFenetre?O=IFN-8404800&I=1&M=chemindefer>). Ugyanakkor mindennél árulkodóbb volt az tény, hogy a hadjárat tudományos igényű feldolgozásával egészen az utóbbi időkgig adós maradt a francia hadtörténetírás. Ennek pótlásában játszik fontos szerepet Bernard Bachelot munkássága. A kötetben a legfontosabb forrásokat és a releváns szakirodalmat tartalmazó bibliográfia, egy kis kronológia, illetve a történelmi szereplők portréit, térképeket, forrásokat, sőt a hadjáratban elszüllyedt és azóta feltárt La Lune hadihajó régészeti leleteit bemutató képanyag is helyet kapott.

Tóth Ferenc

LÁZÁR BALÁZS

KRAJOVAI ÉS TOPOLYAI BÁRÓ KRAY PÁL TÁBORSZERNAGY KATONAI PÁLYÁJA

*(A Hadtörténeti Intézet és Múzeum Könyvtára. HM HIM, Budapest, 2013. 286 o.
ISBN 9789637097614)*

A késmárki patrícius cipster családból származó Kray Pál egyedülálló karriert futott be a XVIII. századi Magyar Királyságban, amikor katonai teljesítményének köszönhetően a nélkülöző kismemesi létből a vagyonos arisztokraták közé emelkedett. Bár az első és sokáig legrészletesebb (140 oldalas) életrajza már halála évében, 1804-ben megjelent Genersich Keresztély művében, egy évszázaddal később pedig dr. H. Just százados adta közre a kiváló katona 1784-től haláláig Sándor öccséhez írt leveleit, neve és tettei mégis a történelem félhomályában maradtak, csak néhány apróbb közlemény jelent meg karrierje egy-egy állomásáról, szakaszáról. Ezt kívánta orvosolni Lázár Balázs művében, amelyben immáron az életpálya egészének részletes és modern feldolgozására vállalkozott.

Kray Pál 1735. február 12-én született Késmárkon. Atyja, ifjabb Kray Jakab, aki szintén katonaként szolgált, és gyalogos kapitányságig vitte, kalandos és drámai fordulatokban bővelkedő pályája még a XIX. századi nagy mesélő, Jókai Mórt is megihlette, aki *Apja fia* címmel örököltette meg regényes életét. Kray Pál édesanyja, Unterbaum Éva egy másik késmárki patríciuscsalád sarja volt. Kray